

Vem behöver s?

Socialdemokratiens identitet och politiska själ i Västeuropa har kommit till uttryck i en utveckling där staten fått en ständigt växande kontroll över välfärden. Under 50-talet utgjorde denna reforminriktning inget större problem i något land eftersom det var en övergripande paradigmen att staten skulle ta ett större ansvar för tryggheten, oavsett om den leddes av konservativa, liberala eller socialdemokratiska regeringar. Stridigheter fanns om vilka metoder som skulle väljas men även om skillnaden i valet av dessa metoder hade en ideologisk bakgrund – och en ideologisk betydelse inför framtiden – framstod dessa tvister som av mer teknisk än ideologisk betydelse eftersom den ekonomiska tillväxten var god. Så länge den privata standarden höjdes och den materiella välfärden växte upplevdes den offentliga maktens tillväxt inte som ett uppenbart hot mot vare sig den personliga välfärden eller den personliga friheten.

Under 70- och 80-talet har detta förändrats. För socialdemokratin är det en ödets ironi att förändringen kom först efter den radikaliserings som präglade socialdemokratin i spåret av det sena 60-talets vänstervåg. Den radikaliserings accelererade utbyggnaden av den offentliga sektorn och återuppväckte socialiseringskrav som sedan efterkrigstidens planushållningsdebatt skjutits i bakgrunden i det politiska budskapet. Därigenom blev socialdemokratin som politisk rörelse oförmögen att ta till sig den nya tidens signaler.

Den ökade ekonomiska integrationen och det ökade beroendet av andra kontinenter har gjort den europeiska välfärden mer utsatt och mer beroende av medborgarnas egen förnyelsekraft och anpass-

ningsförmåga. Den offentliga maktens tillväxt, som blev opåverkad av 70- och 80-talets nya verklighet, kom därmed att stå i en motsatsställning inte bara till medborgarnas materiella standard och personliga frihet, utan också till människornas möjlighet att forma välfärd och trygghet i andra strukturer än den offentliga maktens. För allt fler människor står den stora välfärdsstaten som ett hinder för en kvalitativ utveckling av den egna välfärden. Insikten om den nya tidens begränsningar växer gradvis fram bland tänkande socialdemokrater. Socialdemokratiska finansministrar runt om i Västeuropa har redan tvingats inse att det inte finns utrymme för mer regleringar, högre skatter och växande offentlig konsumtion. Men frågan kan då ställas, vad skall socialdemokraterna göra? Vem behöver socialdemokratin när det inte ens finns klasser till klasskamp agitationen?

I en serie ledare har tidningen *Arbetet* inför sitt eget och socialdemokratiens 100-årsjubileum sökt ställa motsvarande frågor och även besvara dem. Chefredaktören Lars Engqvist ställde i inledningen av artikelserien frågorna på följande sätt: "Har den gamla, industriella arbetarrörelsen något att säga i det efterindustriella samhället? Håller socialdemokratiens analys? Har den överhuvud taget något språk för att beskriva problemen i det nya samhället?"

Det är intressant att dessa frågor ställs på detta vis, långt inom socialdemokratin. Det verkligt intressanta är emellertid att *Arbetet* egentligen inte fann några svar. Snarare ytterligare frågor. Vad finns det för mening med att kräva en gemensam kontroll över samhällets produktionstillgångar om man är medveten om att humankapitalet betyder mer än det traditio-

nella industrikapitalet? Och vad finns kvar av klasskampens andan om man inser att "rörelsen tycks sitta fast i en förlegad analys och i en alltmer svårförståelig begreppsapparat"?

Socialdemokratiens ideologiska bas är klasskampen och kravet på ett gemensamt ägande. Den basen kan inte ersättas av strävan att "utifrån de grundläggande värderingarna om alla människors lika värde företräda medborgarna mot alla slags makteliter". Inte om man vill förbli socialist och inte så länge man själv sitter vid den politiska makten och vill göra denna starkare på den enskildes bekostnad.

Arbetets problem är att man söker en socialism som inte binds av socialistisk ideologi. Trots att man talar fritt i denna strävan kan man likväl inte erbjuda något annat än nya ingrepp i människornas vardag, baserade på den socialdemokratiska överhetens tankar om hur människor skall vara och vad de skall vara glada för. På det viset avslöjar Arbetets ledarsida socialdemokratiens ideologiska fattigdom. Trots att man inser den politiska maktens impotens är man genom sin ideologi ändå hänvisad till att föreslå politiska ingrepp i människornas vardag för att styra dem mot den egna bilden av det goda samhället. Socialdemokratien har inget ideologiskt utrymme för att ge människorna mer makt.

Tänkarna om att lagfästa rätten till arbete avser t ex inte någon förändring i företagens förutsättningar att skapa arbete utan är enbart ett överhetsbeslut om att verkligheten skall se ut som den politiska överheten vill. Tänkarna om boende bygger inte på att människors valfrihet att äga eller hyra skall öka, utan enbart på tanken att överheten genom sin kontroll över bo-

endet skall skapa ett "engagerat boende" som inte bygger på personlig kontroll utan en tänkt bild av engagerade undersåtar som stimuleras av överhetens reformer. Planerna på nya steg efter löntagarfonderna är inte sprunget ur någon tillfredsställelse med vad löntagarfonderna uppnått, utan ur den egna organisationens krav på makt.

Det enda hoppet socialdemokraterna kan ge människorna i Sverige är hoppet om att slippa förändringar. Under en kort tidsperiod kan det hoppet räcka, om människorna verkligen känner genuin rädsla för förändringar och de är nöjda med tillvaron som den är. Men för den egna rörelsen — som drivs av en ideologisk övertygelse och betydande organisationsegoism — är det frustrerande att verkligheten inte tillåter mer socialism, att man som bäst kan förvalta det uppnådda.

För de väljare som ställer sitt hopp till förändringar har socialdemokratien heller inget att erbjuda annat än nya defensiva frontutträttningar, som hindrar bostadsrätter, privat sjukvård, alternativa barn-daghem och vinstandelar. När missnöjet växer med en offentlig sektor som fungerar sämre, kan detta bli förödande för socialdemokratien.

Därför blir socialdemokratiens kongress intressant. Kanske kommer de bokstavstroende att vinna, d v s de som t ex vill införa nya skatthöjningar och nya fondreformer, oavsett vad verkligheten tillåter eller väljarna vill. Kanske kommer de sekulariserade socialdemokraterna att vinna, d v s de som inte låter sitt budskap präglas av den egna socialistiska ideologin utan enbart av skräckbilder på motståndarna. Oavsett utgången av den kampen kan iakttagaren fråga sig, vem behöver s, förutom s?